

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК159.972

DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2020/6-1/5>

О. Чуйко, д-р психол. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
ORCID iD 0000-0001-7088-0961
Т. Клібайс, канд. психол. наук, доц.
Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна
ORCID iD 0000-0002-4735-4637

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТИВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ
ТА ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проаналізовано основні підходи до трактування адаптивності, адаптаційного потенціалу, віктимної поведінки та механізмів її розвитку. Сформульовано поняття "адаптивні можливості". Окреслено особливості порушень адаптивних процесів, що призводять до формування віктимної поведінки. Представлено результати дослідження, що проводилося серед студентів першого-п'ятого курсів із метою встановити взаємозв'язок адаптивних можливостей і типів віктимної поведінки. Доведено, що існує безпосередній взаємозв'язок між адаптивними можливостями студентів і певними типами віктимної поведінки.

Ключові слова: віктимність, віктимна поведінка, віктимізація, віктимогенний потенціал, адаптація, адаптивні можливості, особистісний адаптивний потенціал.

Постановка проблеми. Соціально-економічні та політичні зміни, що відбуваються в нашій країні, зумовлюють призвичаювання людей до складних життєвих обставин, почуття небезпеки, віктимізацію населення. Відповідно підвищуються вимоги до адаптивних можливостей суб'єкта. Студентська молодь перебуває на порозі активної професійної діяльності, розвиває власний світогляд, шукає життєві сенси, тому особливо важливим у цей період є формування високих адаптивних можливостей, якостей життєстійкості на протипагу схильності до віктимної поведінки.

Високий рівень віктимізації серед населення, потреба у профілактиці та корекції віктимної поведінки, розвитку адаптивності серед молоді зумовлюють актуальність дослідження соціально-психологічних аспектів адаптивних можливостей і віктимної поведінки студентської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На адаптивні або дезадаптивні прояви поведінки людини впливають зовнішні (соціальні, економічні) і внутрішні психологічні чинники: особистісні властивості, внутрішні конфлікти, індивідуальні способи оцінювання ситуації, настанови тощо.

Науці відомі два види адаптації: фізіологічна та соціально-психологічна. У нашій статті мова буде йти про соціально-психологічну адаптацію. Поняття адаптації використовується нами в широкому сенсі, подібно до розуміння його Ж. Піаже (2004) як процесів асиміляції, що відповідають модифікації властивостей суб'єкта відповідно до середовища, і процесів акомодатії, що позначають зміну середовища відповідно до властивостей суб'єкта і взаємопов'язані одне з одним [1]. Ми приєднуємо також до погляду на процес адаптації вітчизняного психолога Г. О. Балла (1989) як на єдність "взаємозумовлених протилежних спрямованих процесів урівноваження суб'єкта із середовищем" [2, с. 99]. У психологічному словнику за редакцією В. А. Петровського (1990) адаптивність-неадаптивність визначаються як "тенденції функціонування цілеспрямованої системи, що визначаються відповідністю (невідповідністю) між її цілями і досягнутими в процесі діяльності результатами. Адаптивність виражається в узгодженні цілей і результатів, а неадаптивність – в їх неузгодженості" [3, с. 11]. Адаптивність суб'єкта також виявляється у здатності правильно оцінювати всі аспекти ситуації та змінювати свою поведінку відповідно до зміни ситуації, причому зміна

поведінки має бути спрямована в бік прогресивного розвитку особистості, а не її регресу. У зв'язку з цим А. Г. Маклаков (2001) запропонував поняття "особистісний адаптаційний потенціал", яке пояснив як взаємопов'язані психологічні властивості, що визначають ефективність адаптації [4].

Низка авторів під особистісним адаптаційним потенціалом розуміють інтегральну системну характеристику індивідуально-психологічних особливостей особистості, що лежить в основі здатності виходити зі стійких внутрішніх критеріїв і орієнтирів у своїй життєдіяльності й зберігати стабільність діяльності та смислових орієнтацій на тлі тиску та зовнішніх умов, що змінюються, вважають його інтегральною характеристикою рівня особистісної зрілості [5, с. 259]. Д. О. Леонтьєв розглядає особистісний адаптаційний потенціал як базову особистісну характеристику, стрижень особистості, який визначає міру подолання особистістю життєвих обставин [5].

Таким чином, адаптивні можливості суб'єкта – це комплекс психофізіологічних, особистісних властивостей, що впливають на його адаптивність.

Іноді процеси адаптації відхиляються в напрямі гіперасиміляції або гіперакомодації. Унаслідок цього занадто сильне прагнення пристосуватися під ситуацію або змінити все під себе призводить до порушення психологічних меж суб'єкта іншими людьми або порушення психологічних меж іншої людини ним самим і формування різних типів віктимної поведінки. Оскільки в юнацькому віці, у якому перебувають більшість студентів, існує схильність до пошуку сенсу життя та крайнощів у судженнях і відповідних проявах поведінки, то такі феномени виявляються досить часто.

Більшістю авторів віктимна поведінка визначається як вчинки або дії людини, які так чи інакше провокують до заподіяння їй шкоди [6–9].

Різним аспектам віктимності присвячено багато досліджень: вивченню класифікації віктимності, критеріїв поділу на види, форми та рівні віктимності в кримінології присвячено публікації Д. В. Рівмана (2002), К. В. Вишневецького (2014) [8, 9]; профілактиці віктимізації приділили свою увагу О. Б. Бовть (2004), І. Л. Ємельянов (2008), Т. Н. Матанцева (2016) [10–12]; до вікових особливостей віктимної поведінки звернулися Т. Баширова (2014), С. О. Гура (2017), Р. А. Суботіна (2016) та ін. [13–15].

Г. М. Малкіна-Пих (2006) виділила такі етапи розвитку віктимної поведінки: процес віктимізації (спотворення

усталених переконань щодо себе і свого життя, скорочення часової перспективи); втрата почуття безпеки (раптові напади паніки, гніву, почуття самотності, безпорадності, ригідна поведінка; прагнення усамітнитись, ізольоватись від людей); повторне ураження (опосередковане звинувачення з боку рідних, близьких у неправдивості трагічних ситуацій; формування почуття провини; відсутність підтримки); входження у роль жертви (присотування до ситуації пригнічення та байдужість до цього; самозвинувачення; перенесення безпорадності на всі сфери життя) [16].

Під дією певних обставин віктимізації суб'єкта може сприяти сукупність його психологічних властивостей – віктимогенний потенціал.

З погляду О. Андроннікової (2005), до специфічних факторів виникнення віктимної поведінки студентів належать: індивідуальний досвід переживання, спостереження насильства, раніше сформований комплекс психологічних якостей (емоційна нестійкість, тривожність, неадекватна самооцінка), відсутність почуття соціальної підтримки, ліберальні й авторитарні типи сімейного виховання. Причому жоден із перерахованих вище факторів сам по собі не призводить до віктимної поведінки, для її реалізації необхідне поєднання комплексу чинників, що становлять модель віктимної поведінки [17].

Т. Баширова (2014) зазначає, що соціально-психологічними чинниками віктимної поведінки в студентському середовищі є невизначеність життєвої перспективи, відсутність світоглядних основ для соціально-культурної ідентифікації, високий рівень маніпулятивного впливу в процесі соціалізації, втрата активної життєвої позиції, негативний вплив мікросоціуму [13].

Дослідження Р. А. Суботіної (2016) стосується особистісних чинників віктимної поведінки студентів. У процесі

дослідження нею були встановлені значущі відмінності між групами невіктимних, середньовіктимних і гіпервіктимних за рівнем оптимізму, локусом контролю, життєстійкістю, активністю, осмисленістю життя [15].

Таким чином, дослідники звертають увагу на взаємодію соціальних і особистісних факторів у процесі формування віктимної поведінки. Слід зазначити, що описані вище факти є підґрунтям для вивчення ролі адаптивних можливостей суб'єкта в процесі віктимізації, оскільки вони є результатом соціально-психологічної адаптації або дезадаптації.

Отже, особливості взаємозв'язку адаптивних можливостей і віктимної поведінки студентської молоді, наскільки нам відомо, не були предметом попередніх досліджень.

Мета статті: вивчити особливості взаємозв'язку адаптивних можливостей і типів віктимної поведінки студентів.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Для досягнення мети дослідження було здійснено діагностику віктимної поведінки й адаптаційних можливостей студентів за допомогою опитувальника схильності до віктимної поведінки О. Андроннікової, багаторівневого особистісного опитувальника "Адаптивність" А. Маклакова і методики діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда. Визначення зв'язку між типом віктимної поведінки й адаптивними можливостями проводилося за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона. У дослідженні брали участь 90 студентів київських ЗВО (1–5-го курсів) різних спеціальностей, з них 44 хлопця та 46 дівчат.

Значущі кореляції для опитувальника схильності до віктимної поведінки й опитувальника соціально-психологічної адаптації представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Взаємозв'язок типів віктимної поведінки та складових соціально-психологічної адаптації

Змінні	Адаптивність	Дезадаптивність	Прийняття себе	Неприйняття себе	Прийняття інших	Неприйняття інших	Емоційний комфорт	Внутрішній контроль
Агресивна віктимна поведінка	-	-	-	,231	-	,632**	-	
Самоушкоджувальна віктимна поведінка	-,320	-	-,312	,546*	-	-	-	
Гіперсоціальна віктимна поведінка	,312	-	,232	-	,430	-	,562*	
Залежна віктимна поведінка	-	,567*	-	,518*	-	,612**	-	
Реалізована віктимність						,510*		-,506*

** – кореляція значуща на рівні 0,01 (двостороння)

* – кореляція значуща на рівні 0,05 (двостороння)

При аналізі даних, отриманих у результаті розрахунку коефіцієнта кореляції, було виявлено значущі прямі взаємозв'язки між неприйняттям інших і агресивною віктимною поведінкою й до залежною віктимною поведінкою ($r = 0,632$ та $r = 0,612$, відповідно). Це пояснюється тим, що особа, яка проявила агресію до інших, зазвичай пояснює свою поведінку, приписуючи постраждалим негативні риси.

У процесі статистичного аналізу було виявлено прямі зв'язки на рівні тенденції між схильністю до самоушкоджувальної поведінки й до залежною віктимною поведінкою ($r = 0,546$; $r = 0,518$, відповідно). Такі результати свідчать про деяку схожість між самоушкоджувальною та залежною поведінкою, яка ґрунтується на неприйнятті себе й агресії, спрямованій на себе, або прийнятті агресії іншої людини щодо себе. Очевидно, що з кожним повторним випадком аутоагресії та з кожною пасивною згодою з фактом фізичної або психологічної агресії іншої людини щодо себе неприйняття себе буде зростати, що

призводить до подальшої дезадаптації; відповідно спостерігаємо прямий зв'язок на рівні тенденції залежною віктимною поведінкою та дезадаптивністю ($r = 0,567$). Також неприйняття себе могло призвести до формування самопошкоджувальної та залежною поведінкою.

Прямий зв'язок на рівні тенденції мають схильність до гіперсоціальної поведінки та емоційний комфорт ($r = 0,562$), що пояснюється соціальним схваленням такої поведінки.

Спостерігаються прямий зв'язок на рівні тенденції між реалізованою віктимністю та неприйняттям інших ($r = 0,51$) і зворотний зв'язок із внутрішнім контролем ($r = -0,506$). Оскільки при реалізованій віктимності людина вже стала жертвою злочину, то внаслідок психологічної травми вона може відчувати страх, недовіру до інших, бажання відгородитися й обмежити спілкування. Внутрішній локус контролю, з одного боку, сприяє уникненню ситуацій, у яких людина може стати жертвою злочину, з іншого боку, особи з реалізованою віктимністю

(серед яких можуть бути й люди з нейтральною віктимністю) на рівні психологічного захисту заперечують власну роль у виникненні загрозованої ситуації.

У результаті статистичного аналізу було виявлено значущі прямі зворотні зв'язки між схильністю до

залежної віктимної поведінки й особистісним адаптаційним потенціалом ($r = 0,632$). Зв'язки на рівні тенденції встановлені між схильністю до залежної віктимної поведінки та нервово-психічною стійкістю ($r = -0,523$), реалізованою віктимністю і нервово-психічною стійкістю ($r = -0,530$) (табл. 2).

Таблиця 2

Взаємозв'язок типів віктимної поведінки та складових особистісного адаптаційного потенціалу

Змінні	Нервово-психічна стійкість	Комунікативний потенціал	Моральна нормативність	Особистісний адаптаційний потенціал
Агресивна віктимна поведінка	-	-	-0,370	-
Самоушкоджувальна віктимна поведінка	-0,390	-	-	-
Гіперсоціальна віктимна поведінка	-	-	,354	-
Залежна віктимна поведінка	-,523*	-0,391	-	-,632**
Реалізована віктимність	-,530*	-	-	-,231

** – кореляція значуща на рівні 0,01 (двостороння)

* – кореляція значуща на рівні 0,05 (двостороння)

Отримані дані можна пояснити тим, що особи з реалізованою віктимністю пережили психічну травму; особи із залежною віктимною поведінкою тривалий час перебувають у стресовому стані, оскільки постійно підшкочуються під бажання і цінності іншої людини; також нервово-психічна нестійкість могла сформуватися в ситуації, у якій особа стала жертвою або почала проявляти залежну поведінку, і сприяти розвитку віктимної поведінки. Соціальні фактори (економічна та політична нестабільність, воєнні дії на Сході України, зміст багатьох телевізійних передач тощо), які впливають на молодих людей у сучасному суспільстві, на жаль, сприяють формуванню залежної поведінки та реалізації віктимного потенціалу.

Висновки. У результаті емпіричного дослідження проблеми взаємозв'язку віктимності й адаптивних можливостей студентів було доведено, що існує безпосередній взаємозв'язок між адаптивними можливостями студентів і віктимністю, причому чим вищий показник віктимної поведінки, тим нижчий рівень адаптивних можливостей. Зокрема, найбільша кількість прямих взаємозв'язків спостерігається між залежною віктимною поведінкою, дезадаптивністю, неприйняттям себе та інших; зворотній зв'язок – із нервово-психічною стійкістю й особистісним адаптаційним потенціалом. При реалізованій віктимності також спостерігається знижена нервово-психічна стійкість і неприйняття інших, що пояснюється дією захисних механізмів та наслідками психологічної травми.

Неприйняття інших характерне для людей з агресивною віктимною поведінкою, і навпаки, не приймають себе особи, схильні до самопошкодження. Люди з гіперсоціальною віктимною поведінкою відчують емоційний комфорт, оскільки така поведінка схвалюється суспільством.

Перспективи дослідження. Отримані результати можуть слугувати основою для подальшого дослідження теми адаптивності в поєднанні з вивченням механізмів психологічного захисту, копінг-стратегій, які використовують люди з віктимною поведінкою та без неї; можуть бути основою для створення програми профілактики і психологічної корекції віктимної поведінки та підвищення адаптивних можливостей студентів.

Список використаних джерел

1. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Ж. Пиаже. – СПб.: Питер, 2004. – 192 с.
2. Балл Г. А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности / Г. А. Балл // Вопросы психологии. – 1989. – № 1. – С. 92–100.
3. Психологический словарь / под общ. ред. А. В. Петровского [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://fileskachat.com/view/46924_81642cc306517ca9777380e1d1859d77.html

4. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях / А. Г. Маклаков // Психологический журнал. – 2001. – № 1. – С. 16–24.

5. Леонтьев Д. А. Возможности эмпирического исследования личностного потенциала / Прикладная психология как ресурс социально-экономического развития современной России: матер. межрегион. науч.-практ. конф. / Д. А. Леонтьев, Е. Ю. Мандрикова, Е. Н. Осин и др. – М., 2005. – С. 259–260.

6. Одинцова М. А. Типы поведения жертвы. Диагностика ролевой ви́ктимности: монография / М. А. Одинцова. – Самара: Бахрах-М, 2013. – 160 с.

7. Яценко Т. Е. Взаимосвязь ви́ктимной деформации личности и склонности к ви́ктимному поведению в подростковом и юношеском возрастах / Т. Е. Яценко // Вестн. Шадрин. гос. пед. ун-та. – 2019. – № 3 (43). – С. 233–241.

8. Ривман Д. В. Криминальная ви́ктимология: учеб. для вузов / Д. В. Ривман. – СПб.: Питер, 2002. – 304 с.

9. Вишневецкий К. В. Классификация ви́ктимности / К. В. Вишневецкий // Теория и практика общественного развития. – 2014. – № 2. – С. 417–418.

10. Бовть О. Б. Ви́ктимна поведінка як психологічна проблема / О. Б. Бовть // Соціальна психологія. – 2004. – № 4 (6). – С. 14–22.

11. Емельянов И. Л. Ви́ктимность и ви́ктимизация: понятие, виды, проблемы профилактики / И. Л. Емельянов // Философия, социология, культурология. – 2008. – № 5. – С. 3–14.

12. Матанцева Т. Н. Факторы ви́ктимного поведения подростков как социальная проблема психологической науки [Электронный ресурс] / Т. Н. Матанцева // Научно-методический электронный журнал "Концепт". – 2016. – Т. 8. – С. 74–81. – Режим доступа: <http://e-koncept.ru/2016/56124.htm>

13. Баширова Т. Н. Противоречивость социально-психологических характеристик личности как основа ви́ктимного поведения студентов / Т. Н. Баширова // Научное обозрение. Психологические науки. – 2014. – № 1. – С. 13–14.

14. Гура С. О. Психологические особенности ви́ктимной поведінки молодых людей / С. О. Гура // Проблемы экстремальной та кризисовой психологии. – 2017. – Вып. 21. – С. 30–39.

15. Субботина Р. А. Личностные детерминанты ви́ктимного поведения юношей и девушек / Р. А. Субботина // Интеграция образования. – 2016. – Т. 20, № 1. – С. 51–62. – DOI: 10.15507/1991-9468.082.020.201601.051-062

16. Малкина-Пих И. Г. Ви́ктимология. Психология поведения жертвы / И. Г. Малкина-Пых. – М.: Изд-во Эксмо, 2006. – 1008 с.

17. Андронникова О. О. Психологические факторы возникновения ви́ктимного поведения подростков: дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / О. О. Андронникова. – Новосибирск, 2005. – 213 с.

References

1. Piazhe ZH. Psikhologiya intellekta. SPb.: Piter, 2004. 192 s.
2. Ball G. A. Ponyatiye adaptatsii i yego znachenije dlya psikhologii lichnosti. Voprosy psikhologii. 1989. №1. S. 92–100.
3. Psikhologicheskij slovar' / Pod obshch. red. A.V. Petrovskogo https://fileskachat.com/view/46924_81642cc306517ca9777380e1d1859d77.html
4. Maklakov A. G. Lichnostnyy adaptatsionnyy potentsial: yego mobilizatsiya i prognozirovaniye v ekstremal'nykh usloviyakh. Psikhologicheskij zhurnal. 2001. № 1. S. 16–24.
5. Leont'yev D. A. Vozmozhnosti empiricheskogo issledovaniya lichnostnogo potentsiala/ Prikladnaya psikhologiya kak resurs sotsial'no-ekonomicheskogo razvitiya sovremennoy Rossii. Materialy mezhr regional'noy nauchno-prakticheskoy konferentsii. / D. A. Leont'yev, Ye. YU. Mandrikova, Ye. N. Osin, A. V. Plotnikova, Ye. I. Rasskazova. M.: 2005. S. 259–260.
6. Odintsova M.A. Tipy povedeniya zhertvy. Diagnostika rolevoy viktimnosti [Tekst]: monografiya. Samara : Bakhrakh-M, 2013. 160 s.
7. Yatsenko T.Ye. Vzaimosvyaz' viktimnoy deformatsii lichnosti i sklonnosti k viktimnomu povedeniyu v podrostkovom i yunoshekom vozrastakh.

Vestnik shadrinskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. 2019. № 3 (43) S. 233-241.

8. Rivman D. V. Kriminal'naya viktimologiya. SPb.: Piter, 2002. 304 s. (Uchebnik dlya vuzov).

9. Vishnevetskiy K.V. Klassifikatsiya viktimnosti. *Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya.* 2014. №2. S.417-418.

10. Bovt O. B. Viktymna povedinka yak psikhologichna problema. *Sotsialna psikhologhiya.* 2004. №4 (6). S. 14-22.

11. Yemel'yanov I. L. Viktimnost' i viktimizatsiya: ponyatiye, vidy, problemy profilaktiki. *Filosofiya, sotsiologiya, kul'turologiya.* 2008. №5. – S.3-14.

12. Matantseva T.N. Faktory viktimnogo povedeniya podrostkov kak sotsial'naya problema psikhologicheskoy nauki. *Nauchno-metodicheskiy elektronnyy zhurnal "Kontsept"*. 2016. T.8. S. 74–81. URL: <http://e-koncept.ru/2016/56124.htm>

13. Bashirova T. N. Protivorechivost' sotsial'no-psikhologicheskikh kharakteristik lichnosti kak osnova viktimnogo povedeniya studentov. *Nauchnoye obozreniye. Psikhologicheskkiye nauki.* 2014. №1. S. 13-14

14. Gura S.O. Psikhologichni osoblivosti viktimnoi povedinki molodikh lyudey. *Problemi yekstremal'noi ta krizovoї psikhologii*: 2017. Vip. 21. S. 30-39

15. Subbotina R.A. Lichnostnyye determinanty viktimnogo povedeniya yunoshey i devushek. *Integratsiya obrazovaniya.* 2016. T. 20, № 1. S. 51–62. DOI: 10.15507/1991-9468.082.020.201601.051-062

16. Malkina-Pikh I.G. Viktimologiya. Psikhologiya povedeniya zhertvy. M. : Izd-vo Eksmo, 2006. 1008 s.

17. Andronnikova O.O. Psikhologicheskkiye faktory vozniknoveniya viktimnogo povedeniya podrostkov: diss... kandidata psikhologicheskikh nauk : 19.00.01. / Andronnikova Ol'ga Olegovna. Novosibirsk.: 2005. 213 s.

Надійшла до редколегії 04.03.2020

Рецензовано 25.03.2020

O. Chuiiko, Dr. of Psychology, Prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ORCID iD 0000-0001-7088-0961

T. Klibais, Ph.D., Associate Prof.

Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

ORCID iD 0000-0002-4735-4637

SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF ADAPTIVE CAPACITY AND VICTIM BEHAVIOR OF STUDENT YOUTH

The basic approaches to the interpretation of adaptability, adaptive potential, victim behavior and mechanisms of its development are analyzed. The concept of "adaptive capabilities" is formulated. The peculiarities of the violation of the adaptive processes that lead to the formation of victim behavior are outlined.

The article presents an analysis of the research conducted among first- and fifth-year students with the aim of establishing the relationship between adaptive capabilities and types of victim behavior. The study involved 90 students. According to the results of the empirical study, it can be argued that there is a direct correlation between students' adaptive capacities and victimization, the higher the victim behavior index, the lower the level of adaptive capacities. In particular, the greatest number of direct relationships is observed between dependent victim behavior, maladaptation, aversion to self and others; feedback – with mental and mental resilience and personal adaptive potential. With the implemented victimization, there is also a decrease in neuro-psychic stability and aversion of others, which is explained by the action of protective mechanisms and the consequences of psychological trauma. The rejection of others is also characteristic of students with aggressive victim behavior, and on the contrary, they do not accept self-harming persons. Students with hypersocial victim behavior feel emotional comfort as this behavior is approved by the community.

Keywords: victim behavior, victimization, victimogenic potential, adaptation, adaptive capabilities, personal adaptive potential.

Е. Чуйко, д-р психол. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ORCID iD 0000-0001-7088-0961

Т. Клибайс, канд. психол. наук, доц.

Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

ORCID iD 0000-0002-4735-4637

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АДАПТИВНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ И ВИКТИМНОГО ПОВЕДЕНИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Проанализированы основные подходы к трактовке адаптивности, адаптационного потенциала, виктимного поведения и механизмов его развития. Сформулировано понятие "адаптивные возможности". Определены особенности нарушения адаптивных процессов, которые приводят к формированию виктимного поведения. Представлены результаты исследования, которое проводилось среди студентов первого – пятого курсов с целью установить взаимосвязь адаптивных возможностей и типов виктимного поведения. Доказано, что существует непосредственная взаимосвязь между адаптивными возможностями студентов и определенными типами виктимного поведения.

Ключевые слова: виктимность, виктимное поведение, виктимизация, виктимогенный потенциал, адаптация, адаптивные возможности, личностный адаптивный потенциал.